

Zvočna knjiga na USB-ključu

Sound book on USB stick

> Mateja Ločniškar - Fidler

Izvleček

V prispevku predstavljamo USB-ključ, na katerem so lahko začasno ali trajno shranjeni zapisi, kot so npr. besedila, zvočni, filmski in drugi zapisi. Sprašujemo se, ali je v šolski knjižnici smiselno imeti taka dela na ključu, in če je odgovor pozitiven, kako jih bibliografsko obdelati, to je katalogizirati in klasificirati ter opremiti. Postopke obdelave, ki nedvoumno ločijo zapis na USB-ključu od zapisov na drugih nosilcih, razložimo na primeru leposlovnega dela *Ne povej, kaj si sanjala* Ferija Lainščka.

Ključne besede

USB-ključ, bibliografska obdelava, uporaba, šolske knjižnice, promocija

UDK 004.3:002:025.3

Abstract

The paper presents USB stick which can temporarily or permanently store records such as texts, sound, film, and other. We wonder if it is sensible to have such works on a USB stick in a school library. If the answer is positive, the question is how to bibliographically process them, this means how to catalogue and technically process them. We explain the processes which clearly distinguish records on a USB stick from records on other media using an example of a work of fiction *Ne povej, kaj si sanjala* written by Feri Lainšček.

Key words

USB stick, bibliographic processing, use, school libraries, promotion

Uvod

USB-ključ, angleško USB key ali USB flashdrive, USB Stick, je majhna, priročna zunanja shranjevalna enota. Uporablja se podobno kot CD, DVD, BD za prenos ali shranjevanje različnih podatkov in ima lahko bistveno večjo kapaciteto kot omenjeni. Poznamo ključke od 64 MB, ki se veliko uporabljajo kot promocijski materiali, do npr. 64 GB, kar je velikost skoraj štirinajstih enostranskih DVD-jev. USB-ključ ne potrebuje lastnega napajanja. Uporabljamo ga za začasno ali trajno shranjevanje, za podatke, kot so besedila, fotografije, filmi, glasba, zvočne knjige. Z naloženimi potrebnimi računalniškimi programi (software) je izvrsten pripomoček za zagon in pregledovanje osebnih računalnikov. Razvili so ga v podjetju IBM leta 1998 kot zamenjavo za disketnik. V nadaljevanju na primeru na USB-ključu naloženega leposlovnega dela *Ne povej, kaj si sanjala* Ferija Lainščka opisujemo, kako delo bibliografsko obdelamo, in še posebej izpostavimo probleme in previdnostne ukrepe pri tovrstni obdelavi. Lainščkovo delo je, označeno kot zvočna knjiga, izšlo v nakladi 500 izvodov pri Študentski založbi leta 2010.

Na slovenskem knjižnem trgu je leposlovno delo na USB-ključu novost. Prav tako lahko zapišemo, da je s strokovnega knjižničarskega vidika novost tudi bibliografska obdelava vsebine na USB-ključu. Trenutno je v vzajemni bibliografsko-kataložni bazi podatkov COBIB.SI nekaj več kot trideset zapisov, ki pojasnjujejo, da so vsebine na USB-ključih. To so pretežno gradiva s konferenc in simpozijev, prispevki v obliki zbornikov, sledijo strokovna dela s področij: naravoslovje, tehnika in računalništvo. Na USB-ključu je tudi že slovar.

Leposlovno delo na USB-ključu

Vsebine na USB-ključu so naložene, shranjene na različne načine. Knjižničarji moramo pregledati ne samo vsebino, ampak tudi način zagona ključa, preučiti, kaj je

omogočeno in kaj ne. Vse to je pogoj za ustrezno bibliografsko obdelavo dela ali več del, shranjenih na ključu.

Na primeru zvočne knjige *Ne povej, kaj si sanjala* Ferija Lainščka se ob zagonu ključa pojavi meni, v katerem lahko izbiramo, kaj bomo z vsebino počeli: ali jo bomo predvajali v katerem koli od naloženih predvajalnikov, tiskali ali ogledovali slike kot diaproyekcijo, kopirali slike na svoj računalnik ali pa odprli mapo za ogled datotek. Če izberemo slednje, se nam v raziskovalcu pokaže na ključu shranjena vsebina, ki jo sestavljajo MP3-datoteke s poglavji, zagonska ikona, startna datoteka in mapa s filmom »Feri – portret« ter .html datoteke z drugimi podatki.

Slika 1: F. Lainšček: Ne povej, kaj si sanjala – datoteke na USB-ključu

Če poženemo datoteko *start.bat*, ker se ključ ni samodejno zagnal, se v internet brskalniku odpre meni, v katerem lahko izbiramo filmski portret avtorja, njegovo bibliografijo, filmografijo, seznam radijskih iger in nagrad. Iz tega okna ni mogoče zagnati MP3-datotek.

Slika 2: F. Lainšček: Ne povej, kaj si sanjala – meni na USB-ključu

Za poslušanje moramo v začetnem meniju izbrati predvajanje v enem izmed predvajalnikov. Če izberemo ponujeni Windows MediaPlayer, se predvajanje začne, vendar, »glej ga zlomka«, vedno znova z enajstim poglavjem. Tako se moramo ročno pomakniti na začetek dela ali na poglavje, ki nas zanima oz. kjer smo nazadnje končali s poslu-

šanjem. Vsebina na USB-ključu ni zaščitena, kar pomeni, da z njo počnemo kar koli. Lahko si jo prenesemo na disk in ključ pobrišemo in ga uporabljamo za druge namene.

Postavlja se vprašanje, ali je smiselno tako delo bibliografsko obdelati. Če bi ga sposojali učencem ali dijakom na dom ali v čitalnico knjižnice, prav gotovo ne, ker bi morali ob vsaki vrnitvi ključa pregledati celotno vsebino. To nas spominja na obdobje izposoje zvočnih in videokaset, ko smo morali vrnjeno gradivo previjati na začetek ter pregledovati in izločati presneto vsebino. Če se vendarle odločimo za nakup takega dela, je najbolje, da ga v okviru bibliografske obdelave inventariziramo kot del priročne zbirke, kjer so že dela, namenjena učiteljem kot dopolnila k dodatni razlagi, usvajanju učne snovi. V okviru obravnavanega dela je pogovor s F. Lainščkom zanimiv in poučen.

Bibliografska obdelava zvočnega dela na USB-ključu

V priročnikih za bibliografski opis dela na USB-ključu ni navodil, zato na opisanem primeru predstavljamo, kako opisati tako enoto. Pri opisovanju enote imajo podatki v enoti sami prednost pred podatki iz drugih virov (Prekat, 2001). Torej, to priporočilo velja tako za USB-ključ kot za vse druge medije (CD, DVD, BD, CD-ROM), ki smo jih v Šolski knjižnici obravnavali že pred leti. Najprej mora knjižničar pregledati vsebino na ključu in oceniti, ali sodi v knjižnično zbirko šolske knjižnice. Če se odloči, da bo USB-ključ del knjižnične zbirke, mora pred bibliografskim opisom enote pregledati vse naložene dokumente, morebiten napis na ključu in/ali na obesku ključa in tako oceniti, kaj je dejanski naslov dela oz. kaj je glavni vir podatkov za bibliografski popis dela. Podatki, ki jih po navadi navedemo, so ime in priimek avtorja dela, naslov dela, imena oseb, ki so intelektualno prispevale k nastanku dela, kraj založbe, založba, leto nastanka dela, popis vsebine in seveda na katerem mediju oz. vrsti gradiva je zapisana vsebina dela.

V našem primeru v formatu COMARC opredelimo vrsto zapisa v podpolju 001 s kodo »l«, ki označuje elektronski vir. Fizične oblike dokumenta(-ov) na USB-ključu ne moremo opredeliti v podpolju 135, ker ustrezne kode za USB-ključ še ni, zato za zdaj označimo fizično obliko s kodo »z«, ki pomeni »druga fizična oblika«. Posebnost pri bibliografskem opisu je še splošna oznaka gradiva, podpolje 200, ki s splošno razumljivim izrazom in v začetnem delu opisa pove, kakšni vrsti gradiva enota pripada. Za elektronske vire uporabljamo izraz »Elektronski vir«. Vrsta elektronskega vira je USB-ključ, ki ga navedemo v podpolju 215<a> (Fizični opis – Posebna oznaka gradiva in obseg). Pred posebno oznako gradiva z arabsko številko navedemo število fizičnih kosov, ki sestavljajo enoto (COMAR/B format, 2010).

Če bi bil USB-ključ kot spremno gradivo neki enoti, npr. monografski publikaciji, ga opišemo v podpolju 215<e> ali kot prilogo v polju 421.

USB-ključ, ki je lahko nosilec zvočnega, tiskanega in/ali filmskega zapisa, navedemo kot oblikovno določilo (6xx<w>) ali kot oblikovno predmetno oznako (609<a>). Opredelimo ga tudi s splošnim privesnim vrstilcem za obliko (675<a>), ki je (086.034USB). Tako USB-ključe v naši zbirki lahko poiščemo le s predpono DW= (oblikovno določilo) ali s FS= (oblikovna predmetna oznaka) ali s predpono DU= (prosto oblikovano predmetna oznaka).

Na primeru *Ne povej, kaj si sanjala* Ferija Lainščka so prikazani le tisti deli bibliografskega opisa, ki ločijo elektronsko delo od tiskanega:

```
001 $b »l« elektronski vir
135 $a »v« kombinacija
      $b »z« drugo
200 $a Ne povej, kaj si sanjala
      $b Elektronski vir
      $f Feri Lainšček
215 $a 1 USB-ključ
300 $a USB-ključ vsebuje zvočno knjigo, filmski portret avtorja in bibliografske podatke o avtorju
```

323 \$a Pripoveduje Carmen L. Oven
337 \$a Sistemske zahteve: Vhod za USB-ključ
606 \$a Duševni bolniki \$x V leposlovju \$w USB-ključ
610 \$a zvočne knjige \$a zvočne knjige na USB-ključu \$aUSB
675 \$a 821.163.6-311.2(086.034.4USB) \$c821.163.6 \$v UDCMRF 2006

Ukazni način iskanja USB-ključa:
DW=USB-ključ ali DU= USB-ključ ali DU=USB

Oprema gradiva, elementi razvrščanja na etiketi in pečat oz. lastništvo knjižnice, je odvisna od spretnosti, lahko tudi rečemo ustvarjalnosti opremljevalca tega gradiva, kar je razvidno na sliki 3.

Slika 3: Oprema gradiva, signatura z oznako nosilca vsebine USB-ključ in črtna koda

Sklep

Predvidevamo, da bodo vsebine, kot so zvočni, filmski in besedilni zapisi na USB-ključu, pretežno promocijska gradiva. Če pa bodo vsebine na ključu namenjene zbranemu poslušanju, gledanju in/ali branju, učenju, bomo morali knjižničarji ta dela bibliografsko obdelati tako, da se bodo vsebine na tem nosilcu ločile od enakih ali drugih vsebin na drugih nosilcih zapisov. Take vsebine bo smiselno obdelati le, če bodo primerno zaščitene, kar pomeni, da ne bo mogoče nalaganje in/ali brisanje s ključa. Za knjižnico je zunanja oprema, signatura ključa tako rekoč nemogoča. Ključ mora imeti ustrezen obesek in/ali etui.

S primerom *Ne povej, kaj si sanjala* F. Lainščka smo knjižničarji pripravljeni na nove izzive.

Ob pisanju prispevka se je porodila ideja, kako bi lahko vsak učenec ali dijak ob koncu šolanja dobil za spomin ustrezno vsebino (npr. maturantski ples) na USB-ključu z vtisnjenim šolskim letom zaključka šolanja in imenom šole. Morda je na kaki šoli to že praksa.

Viri

COMARC/B format za bibliografske podatke. (2010). Maribor: IZUM. Pridobljeno 15. 4. 2012 s spletne strani: <http://e-priročniki.izum.si>.

Elektronska izdaja UDC MRF 2006. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica. Pridobljeno 16. 4. 2012 s spletne strani: <http://www.nuk.uni-lj.si/udcmrf2006/GlavnaTabela.aspx>.

Prekat. (2001). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

USB flash drive. Pridobljeno 12. 4. 2012 s spletne strani: http://en.wikipedia.org/wiki/USB_flash_drive.

- > **Mag. Mateja Ločniškar - Fidler**, univ. dipl. bibliotekarka, je zaposlena kot referentka za nabavo in bibliografsko obdelavo knjižničnega gradiva v Mestni knjižnici Ljubljana.
Naslov: Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
Naslov elektronske pošte: mateja.locniskar@mklj.si